

УДК 81'1

DOI: 10.32342/2523-4463-2020-2-20-27

Л.В. ХАРЧУК,
*кандидат філологічних наук,
старший викладач катедри української мови
Національного університету «Львівська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ НЕМОРФОЛОГІЧНОГО СПОСОБУ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ)

Визначальною особливістю теперішнього суспільства є його технократизація, яка передбачає міграційні процеси між загальноповсюдною лексикою та фаховими термінологіями. Важливою специфічною ознакою терміна як структурно-семантичної єдності є збереження його цілісності. Для створення нового слова можуть бути використані різні мовні засоби, а вибір оптимального способу номінації – складний процес, що визначається об'єктивними і суб'єктивними моментами, зовнішніми й внутрішніми факторами. Одним з основних засобів термінотворення є використання власномовних ресурсів, що передбачає застосування неморфологічного способу словотвору, який ґрунтується на тому, що звукова оболонка твірного слова залишається незмінною, але набуває нового значення. У статті проаналізовано специфіку використання вищезазначеного способу в термінотворенні на матеріалі сучасної української електроенергетичної термінології (далі УЕЕТ). З'ясовано особливості термінів, утворених лексико-семантичним і морфолого-синтаксичним способами словотворення. Виявлено основні тематичні групи електроенергетичних термінів, що утворилися внаслідок вторинної номінації – через переосмислення лексичного значення загальноповсюдних слів. Констатовано, що тематичні групи термінів УЕЕТ, утворених лексико-семантичним способом, різняться за своєю чисельністю, а морфолого-синтаксичний спосіб використано для невеликої кількості електроенергетичних термінів. Аналізований матеріал дав змогу зауважити, що такі термінолексеми функціонують в УЕЕТ і як окремі слова, і як складники термінологічних словосполук. Виявлено наявність в УЕЕТ термінів, які виникли способом переходу слів з однієї частини мови в іншу. Дослідження підтвердило, що неморфологічний спосіб словотворення залишається актуальним процесом, оскільки ґрунтується на закономірному явищі проникнення лексем на основі метафоризації та метонімізації в галузеві терміносистеми. Це свідчить про нерозривний зв'язок і взаємодію загальноповсюдної лексики з мовою науки і про постійну мовну динаміку загалом.

Ключові слова: українська електроенергетична термінологія, термін, термінотворення, лексико-семантичний, морфолого-синтаксичний способи словотворення, вторинна номінація, метафоризація, метонімізація.

Отличительной особенностью нынешнего общества является его технократизация, которая предусматривает миграционные процессы между общеупотребительной лексикой и профессиональной терминологией. Важным специфическим признаком термина как структурно-смыслового единства является сохранение его целостности. Для создания нового слова могут быть использованы различные языковые средства, а выбор оптимального способа номинации – сложный процесс, который определяется объективными и субъективными моментами, внешними и внутренними факторами. Одним из основных средств терминообразования является использование собственно языковых ресурсов, что предусматривает использование неморфологического способа словообразования, который основывается на том, что звуковая оболочка слова, которое образуется, остается неизменной, но приобретает новое значение. В статье проанализирована специфика использования вышеупомянутого способа в терминообразовании на материале украинской электроэнергетической терминологии (далее УЭЭТ). Выяснены особенности терминов, образован-

ных лексико-семантическим и морфолого-синтаксическим способами словообразования. Выявлены основные тематические группы электроэнергетических терминов, образовавшихся в результате вторичной номинации – через переосмысление лексического значения общеупотребительных слов. Констатируется, что тематические группы терминов УЭЭТ, образованных лексико-семантическим способом, отличаются по своей численности, а морфолого-синтаксический способ использован для небольшого количества электроэнергетических терминов. Рассматриваемый материал позволил заметить, что такие терминологические лексемы функционируют в УЭЭТ и как отдельные слова, и как составляющие терминологических словосочетаний. Выявлено наличие в УЭЭТ терминов, которые образовались способом перехода слов из одной части речи в другую. Исследование подтвердило, что неморфологический способ словообразования остается актуальным процессом, поскольку основывается на закономерном явлении проникновения лексем на основе метафоризации и метонимизации в отраслевые терминосистемы. Это свидетельствует о неразрывной связи и взаимодействии общеупотребительной лексики с языком науки и о постоянной языковой динамике в целом.

Ключевые слова: украинская электроэнергетическая терминология, термин, терминообразование, лексико-семантический, морфолого-синтаксический способы словообразования, вторичная номинация, метафоризация, метонимизация.

У термінознавстві усталилася думка, що важливою специфічною ознакою терміна як структурно-сислової єдності є збереження його цілісності. Для ґрунтовного вивчення будь-якої галузевої терміносистеми важливо проаналізувати і структурний склад термінів, і дослідити дериваційні процеси в межах досліджуваної термінології, тим самим визначити її основні структурні моделі. Дослідження особливостей і способів появи нових термінів, а також шляхів удосконалення цього процесу, беззаперечно, становить пильний науковий і практичний інтерес.

Особливостям сучасної словотвірної семантики присвячено праці Л. Вакарюк, В. Горпинича, І. Ковалика, С. Панцьо, Г. Наконечної (теорія терміна) та ін. [1–4]. У сучасному українському термінознавстві спостережено наявність низки наукових досліджень, в яких з'ясовано особливості термінотворення вітчизняних терміносистем, зокрема йдеться про дослідження лексики комп'ютерного дискурсу у галузі інформаційних технологій (В. Кивлюк, І. Ментинська), термінології митної справи (В. Дейнека), термінології дорожнього будівництва (Н. Книщенко), риторичної (З. Куньч), машинобудівної (О. Литвин), будівельної (В. Марченко), хімічної (Н. Цимбал), друкарської (Є. Огар), медичної клінічної (Н. Місник) термінологій тощо. Світова лінгвістика також має досить тривалу традицію вивчення принципів і методів термінотворення, про що свідчать і останні дослідження (маємо на увазі розвідки Л.А. Коста і Ш.М. Алвес [5], Й. Фернандез-Домінгеца [6], С. Сарцевіч [7], А. ван Нікерк та А. Дженкісона [8], М. Пекмана [9] та ін.).

Мета дослідження – з'ясувати закономірності й тенденції творення термінів сучасної електроенергетичної термінології (далі УЕЕТ), зокрема розглянути особливості неморфологічного способу термінотворення УЕЕТ. Для досягнення означеної мети основну увагу зосереджено на виявленні і виокремленні основних тематичних груп електроенергетичних термінів, що утворилися внаслідок вторинної номінації – через переосмислення лексичного значення загальноживаних слів для називання наукового поняття.

Термінознавці слушно зауважують, що для створення нового слова можуть бути використані різні мовні засоби, а вибір оптимального способу номінації – складний процес, що визначається об'єктивними і суб'єктивними моментами, зовнішніми й внутрішніми факторами. На думку дослідників, «українська науково-технічна термінологія характеризується чотирма основними критеріями, що беруть участь у творенні нового терміна: 1) використання старої, наявної у мові назви для позначення певного наукового поняття; 2) використання іншомовних слів для найменування нових понять; 3) використання наявних у мові словотворчих моделей для творення нових назв; 4) використання словосполук для найменування наукових понять» [10, с. 160–161].

Виявлено, що в українській електроенергетичній термінології однокомпонентні терміни є неоднорідними за будовою, оскільки можна чітко виокремити і непохідні

одиниці, і похідні терміни-деривати, і композити та юкстапозити, в яких власномовні елементи поєднуються і з питомими, і з запозиченими словами або основами слів.

Як і в інших галузевих терміносистемах, непохідні терміни з'явилися в УЕЕТ внаслідок термінологізації загальнонавчаних слів, використання для номінації наукових понять загальнонавчаної питомої лексики та запозичень, наприклад: *батарея, вузол, екран, струм, енергія, земля, корона, лінія, магнет, напруга, опір, петля, станція, режим, тариф, фаза, частота, щит* тощо. Терміни-деривати і композити могли з'явитися або шляхом термінологізації, або внаслідок термінотворення.

Процес термінотворення – це особливий різновид словотвірної процедури, який відрізняється від звичайного словотвору переважанням певних компонентів (терміноелементів, здебільшого іншомовних) і / або композиційних моделей [11, с. 118]. Вдало створений компонент терміносистеми стає зразком для творення інших компонентів цієї системи, суть яких певною мірою відповідає суті взірцевого поняття. Отже, у терміносистемі з'являються ряди номінацій, створених за єдиною словотвірною моделлю. Цю модель виділяють як продуктивну у відповідній терміносистемі.

Одним із способів термінотворення в українській електроенергетичній терміносистемі є неморфологічний спосіб, за якого дериваційне значення у похідних словах виражається за допомогою специфічного перетворення парадигми словозміни твірної [1, с. 184]. У межах цього способу термінотворення виділяємо лексико-семантичний і морфолого-синтаксичний способи.

У термінології, як і в загальнолітературній мові, лексико-семантичний (семантичний) спосіб творення – це такий спосіб, за якого звукова оболонка твірної терміноодиниці залишається незмінною, але терміноодиниця набуває нового значення й стає похідною [2, с. 131]. У творенні слів лексико-семантичним способом не застосовують спеціальних словотворчих засобів, а формантом виступає зміна семантики.

Більшість мовознавців (І. Ковалик, М. Шанський, З. Потіха) вважають, що суть цього способу полягає у семантичному розщепленні полісемійного слова на два або більше омонімів. Цій думки дотримується й О. Пономарів, який зазначає, що цей спосіб творення нових слів виникає внаслідок розщеплення значення слова на два самостійні значення [12, с. 188].

На переконання І. Ковалика, лексико-семантичний (семантичний) спосіб словотвору ґрунтується на тому, що з колишнього багатозначного слова виділяється омонім, який втрачає семантичний зв'язок із значенням багатозначного слова і внаслідок додаткового навантаження отримує нове лексичне значення. За визначенням автора, «лексико-семантичний спосіб – це навантаження новим лексичним значенням слова, яке існує у даній мові, при одночасному збереженні здебільшого первісного значення слова» [3, с. 24].

В. Даниленко й В. Марченко пояснюють історичне термінологізування слів тим, що наукові поняття формуються на підставі узагальнень, отриманих у процесі практичного пізнання світу, на підставі «мовних понять», на які накладаються логічно опрацьовані наукові поняття. Лінгвістично це призводить до ускладнення семантичної структури слова, продукує омонімію, оскільки поряд із побутовими словами, що давно відомі мовцям, з'являються слова-терміни, які позначають певне наукове поняття [13–15]. Для виробничо-технічної термінології цей процес творення був продуктивним уже у виробничо-промисловий період ручної праці, оскільки термінологічні одиниці зберігають риси конкретно-образного мислення, яке ґрунтується на зовнішній подібності предметів, явищ [14, с. 98].

Поступ сучасної науки й техніки висуває чітко окреслені наукові принципи побудови найменувань із певними класифікаційними ознаками, оскільки лексико-семантичний спосіб не може повною мірою забезпечити таку системність [16, с. 215]. В українській термінології спостерігається послаблення продуктивності лексико-семантичного способу термінотворення. Проте цей спосіб продовжує відігравати певну роль у творенні термінів, оскільки має деякі переваги щодо інших способів, зокрема слова, утворені ним, короткі та легко запам'ятовуються [15, с. 38]. Л. Полюга зауважує, що «хоч наука прагне, щоб кожен термін був моносемантичним, але в умовах розвитку

знань це, по суті, стає неможливим. Термінологічні одиниці як словесні знаки в різних суміжних науках «обрастають» новими семантичними відтінками. Ці термінолексми з такими семантичними відтінками не стають окремими лексичними одиницями, а лише різними семантичними відгалуженнями, які реалізуються у відповідних ділянках науки чи виробництва» [17, с. 79].

Аналіз УЕЕТ показав, що лексико-семантичний (семантичний) спосіб словотвору властивий і українській електроенергетичній термінології. Він полягає в термінологізації мовних одиниць загальноновживаної лексики, які, потрапляючи в ту чи іншу терміносистему, повністю втрачають зв'язок із своїм первинним значенням, набуваючи якісно нових значень, або зберігають із ним зв'язки. Зауважимо, що такі терміни функціують в УЕЕТ і як окремі слова, і як складові термінів-словосполук. Досліджуваний матеріал дав змогу виокремити кілька тематичних груп електроенергетичних термінів, що виникли внаслідок метафоричного переосмислення слів загальноновживаної лексики, отже, лексико-семантичним способом.

Одна з найчисленніших тематичних груп термінів, що утворилися зазначеним способом, – це група назв **предметів побуту чи їхніх частин**: деякі лексеми в УЕЕТ вживають як окремі терміни: **лоток** – 1) відкритий прилавок або переносний столик, який для торгівлі на вулиці; 2) дошка з бортами або такої форми металева посудина, що використовується для розкладання чого-небудь [18, т. 4, с. 550] / відкрита конструкція, призначена для прокладання на ній проводів і кабелів, яку використовують і в приміщеннях, і в зовнішніх устаткуваннях [19, с. 220]; **кожух** – довга, не вкрита сукном шуба з великим коміром, пошита звичайно з овечої шкіри хутром до середини [18, т. 4, с. 208] / опорна зовнішня сталева рама та металева обшивка в сполученні з теплоізоляцією та вогнетривкими матеріалами [19, с. 183]; **петля** – 1) частина мотузки, ремінця, нитки і т. ін., складена кільцем і зав'язана так, що кінці її можна зашморгнути; 2) *перен.* рух по кривій лінії, що нагадує кільце, а також замкнена або напівзамкнена крива, утворена рухом або розташуванням чого-небудь; 3) *у знач. присл.* петлями, петлею; 4) обшитий тканиною або обкиданий нитками проріз на одязі для застібання ґудзиків; 5) спеціальне пристосування, що складається з двох металевих планок на прогоничі, за допомогою якого прикріплюють двері, раму вікна, віко скрині і т. ін. так, щоб вони вільно відчинялися [18, т. 6, с. 344] / сукупність дуг (ребер), що сполучають усі його вершини, не утворюючи контурів [19, с. 300]; пучок – 1) в'язка однорідних предметів; 2) сукупність чого-небудь, що розходиться з однієї точки, з одного джерела; 3) група м'язових, нервових та ін. тканин, волокон, розташованих у вигляді довгастих скупчень, шнурів; 4) *розм.* те саме, що *букет* [18, т. 6, с. 344] / елемент, який складається з груп скручення жил, що скручені в одну сторону з одним кроком [19, с. 368]; **вітка** – 1) *зменш.* до *віта* (відгалуження дерева, куща або трав'янистої рослини; гілки); 2) залізнична колія, відгалужена від основної колії; 3) *рідко.* притока ріки [18, т. 1, с. 687] / ділянка кривої, електричного кола, колії тощо (*вітка електричного кола*) [19, с. 55]; **коробка** – невелике вмістище різної форми з картону, пластмаси, фанери тощо, звичайно з кришкою [18, т. 4, с. 294]. Ця лексема є основою терміна *відгалужувальна коробка* зі значенням «пристрій, призначений для протягування, з'єднання та відгалужування проводів прихованої чи відкритої електропроводки» [19, с. 202]; **ярмо** – упряж для робочої великої рогатої худоби, зроблена з дерев'яних брусків, з'єднаних у вигляді рами, яку одягають на шию тварин і замикають занозами [18, т. 11, с. 650] / 1) частина магнетного кола електричної машини, яка з'єднує між собою її полюси [18, т. 11, с. 650]; 2) деталь з феромагнетного матеріалу, яка не несе обмотки та призначена, в основному, для замикання магнетного кола [19, с. 590].

Прикладами зазначеної тематичної групи термінів, утворених лексико-семантичним способом словотвору, також можуть бути й такі лексеми: *подушка, гірлянда, екран, корона, короб, катушка (ідеальна катушка індуктивності, індуктивна катушка, катушка магнетного дуття комутаційного апарата, катушка обмотки електротехнічного виробу, катушка обмотки електротехнічного пристрою, катушка Петерсена), щит (груповий щит, вторинний розподільний щит, диспетчерський щит, квартирний щит, щит керування підстанції, поверховий щит),*

щітка, ярмо, ящик, юбка, якір, штанга, рукавичка, нарукавники тощо, які функціують як і окремі слова, і як стрижневі терміноелементи електроенергетичних термінів [20, с. 144].

Унаслідок метафоричного переосмислення слів загальноновживаної лексики в УЕЕТ функціують терміни, які вважаємо за доцільне виокремити в окрему тематичну групу назв **частин тіла істот**: *плече* – 1) частина тулуба від шиї до руки; 2) верхня частина руки (або передньої кінцівки тварини) до ліктьового суглоба; 3) частина предмета, розташована під кутом до основної частини; 4) частина важеля від точки опори до точки прикладання сили; 5) *спец.* ділянка колії (дороги), яка обслуговується приписаними до неї машинами, паровозами і т. ін.; 6) частина сокири; 7) *спец.* верхня частина опуклості горщика [18, т. 6, с. 579] / частина мостової схеми між вхідним та вихідним затискачем [19, с. 301]; *кістяк* – 1) сукупність кісток, що становить тверду основу тіла людини та хребетних тварин; скелет; 2) *спец.* основа, каркас чого-небудь; 3) те, що є основою чого-небудь [18, т. 4, с. 170] / *кістяк трансформатора* (збірна конструкція, яка складається з магнетної системи з усіма деталями для її складання та кріплення обмоток) [19, с. 301]; *шийка* – 1) *зменш.-пестл.* до шия; 2) вузька частина якогось предмета [18, т. 11, с. 450] / *шийка ізолятора* (кільцеве заглиблення із заокругленим профілем, яке розташовано під головкою ізолятора і призначене для укладення й кріплення електричного проводу) [19, с. 301]. До цієї тематичної групи належать й такі терміни УЕЕТ, як *ребро ізолятора, ребра графа, тіло ізолятора, головка ізолятора, жила* (допоміжна ж., герметизована ж., ізольована ж., контрольна ж., багатодротова ж., нульова ж., основна ж., розщеплена ж., напівпровідна ж., суцільна ж., струмопровідна ж., ущільнена ж., екранова ж.), зубець обертової електричної машини тощо [20, с. 144].

Аналіз УЕЕТ також дав змогу виокремити групу термінів, утворених лексико-семантичним способом словотвором, на позначення назв **процесів, властивостей предметів чи об'єктів, опредметнених дій та фізіологічних станів**, наприклад: *спотворення, обплетення, збудження, жевріння, старіння, насичення, навантаження, живучість, напруженість, відхилення, втрати, старіння, добротність, відмова, відображення, колювання, вироблення, ковзання, пробій, жорсткість, переріз, стійкість, вимкнення, провал, відхил, згущення, вироблення, відвід, балансування, зсув* тощо.

Ці лексеми вживають в УЕЕТ: як окремі електроенергетичні терміни, наприклад: *відмова* – відповідь про небажання або неможливість виконати прохання, наказ і т. ін. [18, т. 1, с. 608] / подія, яка полягає в втраті об'єктом здатності виконувати потрібну функцію, тобто в порушенні працездатності стану об'єкта [19, с. 289]; *витримка* – уміння володіти собою в будь-яких обставинах [18, т. 1, с. 518] / тимчасова затримка замикання (розмикання) контактів реле від моменту подавання (зняття) збудження котушки [19, с. 74]; *напруженість* – який виражає напруження, перебуває в стані напруження [18, т. 5, с. 162] / характеристика електромагнетного поля, пропорційна густині зарядів тіл [18, т. 5, с. 162]; *колювання* – дія за значенням *колювати* і *колюватися* (ритмічно рухатися з одного боку в інший, назад і вперед або зверху вниз) [18, т. 4, с. 220–221] / зміна в часі будь-якої величини, яка характеризується черговим зростанням та спадом її значень відносно деякого середнього значення [19, с. 183]; *жорсткість* – велика сила виявлення чого-небудь [18, т. 2, с. 545] / здатність тіла або конструкції чинити опір деформуванню [19, с. 112]. В УЕЕТ спостережено вживання й інших окремих термінів, утворених вищезазначеним способом: *ввід, вивід, виводити, відвід, вимкнення, вироблення, відображення, відхил, відхилення, відшкодування, захист, дуття, ковзання, пробій, розподіл, завантаження* тощо; як елементи терміносполук: *споживання* – дія за значенням *споживати* (використовувати, витрачати для задоволення яких-небудь потреб) [18, т. 9, с. 558] / *споживання енергетичних ресурсів на власні потреби* – витрата енергоресурсів на допоміжні енергетичні та технологічні потреби, які забезпечують роботу промислових об'єктів [19, с. 336]; *чутливість* – властивість за значенням *чутливий* (здатний швидко відображати, фіксувати зовнішні впливи, зміни, прояви (про прилади, матеріали і т. ін.)) [18, т. 11, с. 388–389] / *чутливість пускових та вимірних органів; втрати* – мно-

жина до *утрата* (*втрата*) – зменшення кількості чого-небудь [18, т. 10, с. 519] / *утрати енергії* (різниця між кількістю підведеної та корисної дії) [19, с. 332], *утрати потужності* (різниця між споживаною та корисною потужностями якої-небудь системи) [19, с. 331]; *стійкість* – властивість за значенням *стійкий* (для якого характерні стабільність, постійність; сталий) [18, т. 9, с. 710] / *стійкість енергосистеми* (здатність енергосистеми повертатися до сталого режиму роботи після різного роду збурень) [21, с. 159].

Як підтверджує дослідження, завдяки лексико-семантичному способу в УЕЕТ утворено низку термінів, які у фаховому вжитку набули нових значень: *магнетне старіння* (зміна магнетних властивостей матеріалу з часом за робочої температури і відсутності будь-якого стороннього впливу) [19, с. 458]; *живучість енергосистеми* (здатність енергосистеми протистояти ланцюжковому розвитку аварійних режимів) [21, с. 59]; *добротність* (коефіцієнт якості, що визначають як відношення абсолютно-го значення реактивної потужності до активної потужності) [21, с. 40]; *зсув фаз між напругою і струмом* (алгебраїчна величина, яка дорівнює різниці початкової фази напруги та початкової фази струму) [21, с. 67]; *пробій ізоляції* (дефект ізоляції обладнання, що може спричинити проходження недопустимого струму через цю ізоляцію чи через місце пробою) [21, с. 135]; *провал напруги* (раптове значне зниження напруги в електропостачальній системі з подальшим його відновленням) [19, с. 351]; *навантаження енергосистеми* (активна, реактивна чи повна потужність, що генерується, пересилається чи розподіляється в енергосистемі) тощо [21, с. 97; 20, с. 146].

На нашу думку, ця тематична група термінів в УЕЕТ є найчисельнішою з усіх вищевикремлених, тому потребує більш детального аналізу й опису, що буде предметом наших подальших досліджень.

Морфолого-синтаксичний спосіб (конверсія) творення українських електроенергетичних термінів полягає в трансформації слів одних частин мови в інші без зміни їхньої зовнішньої форми, але зі зміною значення та граматичних ознак.

На думку І. Ковалика, у процесі реалізації морфолого-синтаксичного способу новоутворене слово набуває нових морфологічних категорій і, як таке, виконує нові синтаксичні функції в реченні [3, с. 20]. Цей спосіб словотвору в мовознавстві прийнято називати ще конверсією, яку у вузькому сенсі науковці розглядають як спосіб творення, що ґрунтується на функції словозмінної парадигми – вживання слова у новій синтаксичній функції супроводжується набуттям нового морфологічного значення і зміною засобів його вираження [2, с. 125].

В УЕЕТ поодинокі натрапляємо на терміни, утворені морфолого-синтаксичним способом. За допомогою конверсії в УЕЕТ з'являються субстантивовані прикметники. Наприклад, прикметник *черговий* із загальноновживаним значенням «1) той, який іде за попереднім у певній послідовності, є наступним щодо черговості; 2) той, який відбувається регулярно, через певні проміжки часу» вказує на ознаку, має категорію числа, роду, відмінка. Переходячи в іменник, цей прикметник концентрує в собі значення словосполучки *черговий персонал* і вже без іменника *персонал* в УЕЕТ виражає значення предметності й набуває значення «той, який виконує в порядку черговості які-небудь обов'язки в електроенергетичній установі», наприклад: *черговий диспетчер, черговий інженер, черговий електромонтер*.

До електроенергетичних термінів, утворених зазначеним способом, належать і найменування: *компресорна, щитова, диспетчерська, насосна* тощо.

Отже, спостереження дає змогу констатувати, що тематичні групи термінів УЕЕТ, утворених лексико-семантичним способом, доволі різняться за своєю чисельністю, а морфолого-синтаксичний спосіб використано для невеликої кількості електроенергетичних термінів. Проте, на нашу думку, неморфологічний спосіб словотворення все ж залишається актуальним процесом, оскільки ґрунтується на закономірному явищі проникнення лексем на основі метафоризації та метонімізації в галузеві терміносистеми. Це свідчить і про нерозривний зв'язок і взаємодію загальноновживаної лексики з мовою науки, і про постійну мовну динаміку загалом.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в докладному аналізі ще одного способу термінотворення – запозичення готових номінацій з інших мов, оскільки проникнення запозичень у термінологічні системи – це об'єктивний і закономірний процес.

Список використаної літератури

1. Вакарюк Л. Українська мова. Морфеміка і словотвір: Навчальний посібник / Л. Вакарюк, С. Панцьо. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 200 с.
2. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія / В.О. Горпинич. – К.: Вища школа, 1999. – 208 с.
3. Ковалик І.І. Вчення про словотвір / І.І. Ковалик. – Львів: Видавництво Львівського університету, 1961. – Вип. 2. – 84 с.
4. Куньч З.Й. Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм: монографія / З.Й. Куньч, Г.В. Наконечна, О.Р. Микитюк, С.З. Булик-Верхола, Ю.В. Теглівець. – Львів: Галицька видавнича спілка. – 180 с.
5. Costa L.A. A Study Occurrences of the Fiscal Term in Economics Terminology: Formation Processes and Conceptual Informations / L.A. Costa, I.M. Alves // *Linha D'Água*. – 2020. – Vol. 33. – Issue 1. – P. 9–29. DOI: 10.11606/issn.2236-4242.v33i1p9-29.
6. Fernández-Domínguez J. A morphosemantic investigation of term formation processes in English and Spanish / J. Fernández-Domínguez // *Languages in Contrast*. – 2016. – Vol. 16. – Issue 1. – P. 54–83. DOI: 10.1075/lic.16.1.03fer.
7. Šarčević S. Basic Principles of Term Formation in the Multilingual and Multicultural Context of EU Law / S. Šarčević // Šarčević S. (ed.) *Language and Culture in EU Law: Multidisciplinary Perspectives*. – Surrey (UK): Ashgate Publishing Ltd., 2014. – P. 183–205.
8. van Niekerk A. Lexical renewal: Neologisms and occasional creations / A. van Niekerk, A. Jenkinson // *Southern African Linguistics and Applied Language Studies*. – 2004. – Vol. 22. – Issue 3–4. – P. 173–190.
9. Pecman M. Variation as a cognitive device How scientists construct knowledge through term formation / M. Pecman // *Terminology*. – 2014. – Vol. 20. – Issue 1. – P. 1–24. DOI: 10.1075/term.20.1.01pec.
10. Панько Т.І. Українське термінознавство: Підручник / Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк. – Львів: Світ, 1994. – 215 с.
11. Куньч З. Українська риторична термінологія: історія і сучасність: Монографія / З. Куньч. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 216 с.
12. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української літературної мови / О.Д. Пономарів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 276 с.
13. Даниленко В.П. Терминологизация разных частей речи / В.П. Даниленко // *Проблемы языка науки и техники*. – М.: Наука. – 1970. – С. 67–89.
14. Даниленко В.П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов / В.П. Даниленко // *Исследования по русской терминологии*. – М.: Наука, 1971. – С. 7–68.
15. Марченко В.С. Основні способи термінотворення / В. Марченко // *Культура слова*. – 1980. – Вип. 18. – С. 36–40.
16. Книшенко Н. Семантичний спосіб творення термінів дорожнього будівництва / Н. Книшенко // *Лінгвістичні дослідження. Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. – 2014. – Вип. 38. – С. 214–218.
17. Полюга Л.М. Ієрархія значень і укладання термінологічних словників / Л.М. Полюга // *Теорія та прагматика термінологічної лексики: тези доповідей Республіканської науково-методичної конференції*. – К.: УМК ВО, 1991. – С. 79–80.
18. Словник української мови: в 11-ти т. / АН УРСР, Інститут мовознавства; голова редколегії І.К. Білодід. – Київ: Наук. думка, 1970–1980.
19. Тлумачний російсько-українсько-англійський словник з енергетики. Основні терміни: понад 3500 термінів / уклад.: М.Д. Гінзбург, Н.І. Азімова, М.В. Чернець та ін.; за заг. ред. А.А. Руднік. – Харків: Укртрансгаз, 1999. – 752 с.
20. Куньч З.Й., Харчук Л.В. Особливості лексико-семантичного способу термінотворення (на матеріалі української електроенергетичної термінології) / З.Й. Куньч, Л.В. Харчук // *Український смисл*. – Дніпро: Ліра, 2017. – С. 141–150.
21. Українсько-російсько-англо-французький тлумачний словник основних термінів з енергетики та електротехніки / за ред. Є.С. Ємельянової. – Х.: Віровець А.П. «Апостроф», 2012. – 264 с.

FEATURES OF NON-MORPHOLOGICAL METHOD OF TERM FORMATION (ON THE MATERIAL OF UKRAINIAN ELECTRIC POWER ENGINEERING TERMINOLOGY)

Liliia V. Kharchuk, Lviv Polytechnic National University (Ukraine)

E-mail: liliia.v.kharchuk@lpnu.ua

DOI: 10.32342/2523-4463-2020-2-20-27

Key words: *Ukrainian electric power engineering terminology, term, term formation, lexical-semantic, morphological-syntactic ways of word formation, secondary nomination, metaphorization, metonymization.*

A defining feature of today's society is its technocratization, which involves migration processes between common vocabulary and professional terminology. An important specific feature of the term as a structural and semantic unity is the preservation of its integrity. Different language tools can be used to create a new word and choosing the optimal method of nomination is a complex process determined by objective and subjective moments, external and internal factors.

One of the main means of term formation is the use of native resources, which involves the use of non-morphological method of word formation, which is based on the fact that the sound shell of the creative word remains unchanged, but acquires a new meaning. The article analyzes the specifics of use the method in term formation on the base of material in modern Ukrainian electric power engineering terminology (hereinafter UETS).

The peculiarities of the terms formed by lexical-semantic and morphological-syntactic ways of word formation are clarified. The main thematic groups of electric power engineering terms formed as a result of the secondary nomination are revealed – due to the rethinking of the lexical meaning of commonly used words. It is stated that the thematic groups of UETS terms formed by the lexical-semantic method differ in their number, and the morphological-syntactic method is used for small amount of electric power engineering terms.

The analyzed material has made it possible to note that such terminolexems function in UETS both as separate words and as components of terminological phrases. The presence in UETS of terms, which have arisen by a way of transition of words from one part of language to another, is revealed. The study has confirmed that the non-morphological method of word formation remains a relevant process, as it is based on the natural phenomenon of the penetration of tokens based on metaphorization and metonymization in industry terminological systems. This testifies to the inseparable connection and interaction of common vocabulary with the language of science and to the constant linguistic dynamics in general.

References

1. Vakariuk, L., Pants'o, S. *Ukrains'ka mova. Morfemika i slovotvir* [Ukrainian language. Morphemics and word formation]. Ternopil, Bohdan Publishing House, 2010, 200 p.
2. Horpynych, V.O. *Suchasna ukrains'ka literaturna mova. Morfemika. Slovotvir. Morfonolohiia* [Modern Ukrainian literary language. Morphemics. Word formation. Morphology]. Kyiv, Vyscha shkola Publ., 1999, 208 p.
3. Kovalyk, I.I. *Vchennia pro slovotvir* [The doctrine of word formation]. Lviv, Vydavnytstvo L'vivskoho universytetu Publ., 1961, vol. 2, 84 p.
4. Kun'ch, Z.J., Nakonechna, H.V., Mykytiuk, O.R., Bulyk-Verkhola, S.Z., Tehlivets', Yu.V. *Teoriia termina: konkretyzatsiia leksyko-semantichnykh paradyhm* [Theory of the term: concretization of lexical-semantic paradigms]. Lviv, Halyts'ka vydavnycha spilka Publ., 2017, 180 p.
5. Costa, L.A., Alves, I.M. A Study Occurrences of the Fiscal Term in Economics Terminology: Formation Processes and Conceptual Informations. *Linha D'Água*, 2020, vol. 33, issue 1, pp. 9-29. DOI: 10.11606/issn.2236-4242.v33i1p9-29.
6. Fernández-Domínguez, J. A morphosemantic investigation of term formation processes in English and Spanish. *Languages in Contrast*, 2016, vol. 16, issue 1, pp. 54-83. DOI: 10.1075/lic.16.1.03fer.
7. Šarčević, S. Basic Principles of Term Formation in the Multilingual and Multicultural Context of EU Law. Šarčević, S. (ed.). *Language and Culture in EU Law: Multidisciplinary Perspectives*. Surrey (UK), Ashgate Publishing Ltd., 2014, pp. 183-205.
8. Niekerk, A. Jenkinson, A. Lexical renewal: Neologisms and occasional creations. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies*, 2004, vol. 22, issue 3-4, pp. 173-190.
9. Pecman, M. Variation as a cognitive device How scientists construct knowledge through term formation. *Terminology*, 2014, vol. 20, issue 1, pp. 1-24. DOI: 10.1075/term.20.1.01pec.
10. Pan'ko, T.I., Kochan, I.M., Matsiuk, H.P. *Ukrains'ke terminoznavstvo* [Ukrainian terminology]. Lviv, Svit Publ., 1994, 215 p.

11. Kun'ch, Z. *Ukrains'ka rytorychna terminolohiia: istoriia i suchasnist'* [Ukrainian rhetorical terminology: history and modernity]. Lviv, Publishing House of Lviv Polytechnic National University Publ., 2006, 216 p.
12. Ponomariv, O.D. *Stylistyka suchasnoi ukrains'koi literaturnoi movy* [Stylistics of modern Ukrainian literary language]. Ternopil, Bohdan Publishing House, 2000, 276 p.
13. Danylenko, V.P. *Termynolohyzatsiia raznykh chastei rechy* [Terminology of different parts of speech]. *Problemy iazyka nauky y tekhnky* [Problems of language, science and technology]. Moscow, Nauka Publ., 1970, pp. 67-89.
14. Danylenko, V.P. (1971). *Leksyko-semanticheskiye i hrammatycheskiye osobennosti slov-termynov* [Lexico-semantic and grammatical features of word-terms]. *Yssledovaniya po russkoy termynolohyy* [Studies in Russian terminology]. Moscow, Nauka Publ., 1971, pp. 7-68.
15. Marchenko, V.S. *Osnovni sposoby terminotvorennia* [Basic methods of term formation]. *Kul'tura slova* [Culture of the word], 1980, vol. 18, pp. 36-40.
16. Knyshenko, N. (2014). *Semantychnyj sposib tvorennia terminiv dorozhn'oho budivnytstva* [Semantic way of creating terms of road construction]. *Lingvistychny doslidzhennya. Zbirnyk naukovykh prac Kharkivskogo Nacionalnogo Universitetu imeni G.S. Skovorody* [Collection of scientific works of Kharkiv State Pedagogical University named after GS Skovoroda "Linguistic research"], 2014, issue 38, pp. 214-218.
17. Poliuha, L.M. *Iierarkhiia znachen' i ukkladannia terminolohichnykh slovnykiv* [Hierarchy of meanings and compilation of terminological dictionaries]. *Teoriia ta prahmatyka terminolohichnoi leksyky: tezy dopovidei Respublikans'koi naukovo-metodychnoi konferentsii* [Theory and pragmatics of terminological vocabulary: abstracts of the Republican scientific-methodical conference]. Kyiv, UMK VO Publ., 1991, pp.79-80.
18. Bilodid, I.K. (ed.) *Slovnyk ukrains'koi movy: v 11 tomah* [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. Kyiv, Naukova Dumka. Publ., 1970-1980.
19. Hinzburh, M.D., Azimova, N.I., Chernets', M.V. (eds.) *Tlumachnyj rosijs'ko-ukrains'ko-anhlijs'kyj slovnyk z enerhetyky* [Explanatory Russian-Ukrainian-English Ddictionary of Energy]. Kharkiv, Ukrtransgaz Publ., 1999, 752 p.
20. Kun'ch, Z.J., Kharchuk, L.V. (2017). *Osoblyvosti leksyko-semantychnoho sposobu terminotvorennia (na materialy ukrains'koi elektroenerhetychnoi terminolohii)* [Features of lexical-semantic method of term formation (on the material of Ukrainian electric power engineering terminology)]. *Ukrains'kyj smysl* [Ukrainian sense]. Dnipro, Lira Publ., 2017, pp. 141-150.
21. Yemelyanova, Ye.S. (ed.) *Ukrains'ko-rosijs'ko-anhlo-frantsuz'kyj tlumachnyj slovnyk osnovnykh terminiv z enerhetyky ta elektrotekhniki* [Ukrainian-Russian-English-French explanatory dictionary of basic terms in energy and electrical engineering]. Kharkiv, Virovets' A.P. "Apostrof" Publ., 2012, 264 p.

Одержано 7.09.2020.